

In het kader van de geplande bouw van een kinderdagverblijf aan de Kroonveldlaan te Sint-Gillis-bij-Dendermonde (deelgemeente van Dendermonde, provincie Oost-Vlaanderen) voerde een team van Monument Vandekerckhove nv op 20 januari 2015 en van 26 tot en met 28 januari 2015 een archeologische prospectie uit op het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek was OCMW Dendermonde. Het vooronderzoek bestond uit een metaaldetectie-onderzoek en nadien een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. Er werden 14 sleuven en 2 kijkvensters aangelegd, goed voor in totaal 1790m² onderzochte oppervlakte, zo'n 12,5% van het onderzoekbare terrein.

De metaaldetectie leverde geen resultaten op die inzicht zouden kunnen geven met betrekking tot het verleden van Dendermonde als vestingstad. Bij het proefsleuvenonderzoek kwamen wel sporen aan het licht, voornamelijk uit de metaaltijden. Meest opvallend daarbij zijn 2 kuilen met een recipiënt met funeraire of rituele betekenis. Daarnaast konden diverse paalsporen geïdentificeerd worden waarbij een vierpalig bijgebouw of spieker werd herkend. Rondom deze sporencluster lopen verschillende grachten en greppels die mogelijk tot een erfafbakening behoren. Uit heel wat sporen werd materiaal gerecupereerd. Verspreid over het terrein werden daarnaast ook nog postmiddeleeuwse en onbepaalde sporen aangetroffen, voornamelijk greppels en grachten. Er wordt geadviseerd om op een deelzone van het terrein een vervolgonderzoek uit te voeren.

ST-GILLES-BIJ-DENDERMONDE KROONVELDLAAN

BASISRAPPORT

D/2015/12.811/ 07

APERS Thomas

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

SINT-GILLIS-BIJ-DENDERMONDE

KROONVELDLAAN

(prov. OOST-VLAANDEREN)

BASISRAPPORT

Monument
Vandekerckhove

Auteur: Thomas APERS
Redactie: Bert ACKE

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2015/07

Afbeelding op schutblad: Algemeen beeld op de site.

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgaving ☐	Prospectie ☒
Vergunningsnummer: 2014/560	
Datum aanvraag: 19/12/2014	
Naam aanvrager: APERS Thomas	
Naam site: Dendermonde, Kroonveldlaan	
Naam aanvrager metaaldetectie: BRACKE Maarten	
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2014/560 (2)	
Opdrachtgever:	OCMW Dendermonde Kerkstraat 115 9200 Dendermonde
Uitvoerder:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Bevoegde Vlaamse overheid:	Stani Vandecatsye (erfgoedconsulent, Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen)
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:	/
Projectleider:	Bert Acke
Leidinggevend archeoloog:	Thomas Apers
Archeologisch team:	Maarten Bracke, Bert Heyvaert, Bram Vermeulen
Plannen:	Sarah Dalle
Conservatie:	/
Materiaaltekeningen:	/
Start veldwerk:	20/01/2015
Einde veldwerk:	28/01/2015
Wetenschappelijke begeleiding:	/
Projectcode:	SIKR15
Provincie:	Oost-Vlaanderen
Gemeente:	Dendermonde
Deelgemeente:	Sint-Gillis-bij-Dendermonde
Plaats:	Kroonveldlaan
Lambertcoördinaten:	X: 132773,4323, Y: 191047,4474; X: 131850,2102, Y: 190832,5457
Kadastrale gegevens:	Afdeling 3, Sectie A, Percelen 141H, 142C, 150D, 151G en 151F.
Beheer opgravingsdata:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Beheer vondsten:	OCMW Dendermonde Kerkstraat 115 9200 Dendermonde
Titel:	Archeologische prospectie Sint-Gillis-bij-Dendermonde Kroonveldlaan (prov. Oost-Vlaanderen). Basisrapport.
Rapportnummer:	2015/07
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	5
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	7
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	7
3.2. BODEMKUNDIGE SITUERING	8
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS.....	9
4.1. DENDERMONDE	9
4.1.1. Historische informatie	9
4.1.2. Archeologische informatie	12
4.2. SINT-GILLIS-BIJ-DENDERMONDE - KROONVELDLAAN	14
4.2.1. Historische informatie	14
4.2.2. Archeologische informatie	17
5. ONDERZOEKSMETHODE.....	19
5.1. ALGEMEEN.....	19
5.1.1. Vraagstelling.....	19
5.1.1.1. Metaaldetectie.....	19
5.1.1.2. Proefsleuven	19
5.1.2. Randvoorwaarden.....	20
5.1.3. Raadpleging specialisten	20
5.2. BESCHRIJVING	21
5.2.1. Voorbereiding.....	21
5.2.2. Veldwerk.....	21
5.2.2.1. Metaaldetectie.....	21
5.2.2.2. Proefsleuven	23
5.2.3. Vondstverwerking en rapportage.....	23
6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN	25
6.1. STRATIGRAFIE.....	25
6.2. BESCHRIJVING	28
6.2.1. Metaaldetectie.....	28
6.2.2. Proefsleuven en kijkvensters	29
6.2.2.1. Natuurlijke sporen	29
6.2.2.2. Metaaltijden	29
6.2.2.2.1. Sporen	29
6.2.2.2.2. Vondsten	33

6.2.2.2.3. Interpretatie.....	39
6.2.2.3. Postmiddeleeuwen.....	40
6.2.2.3.1. Sporen	40
6.2.2.3.2. Vondsten	42
6.2.2.4. Onbepaalde sporen	44
7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	45
8. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK	49
9. SYNTHESE	51
10. LITERATUUR	53
11. BIJLAGEN	55

2. INLEIDING

In het kader van de geplande bouw van een kinderdagverblijf aan de Kroonveldlaan te Sint-Gillis-bij-Dendermonde (deelgemeente van Dendermonde, provincie Oost-Vlaanderen) voerde een team van Monument Vandekerckhove nv op 20 januari 2015 en van 26 tot en met 28 januari 2015 een archeologische prospectie uit op het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek was OCMW Dendermonde. Aangezien de bouw van het kinderdagverblijf gepaard zal gaan met een verstoring van de bodem adviseerde Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie op het terrein, gevolgd door een opgraving in het geval van vondsten. Het vooronderzoek bestond uit een metaaldetectie-onderzoek en nadien een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorwaarden opgesteld door Onroerend Erfgoed.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het terrein toegelicht, alsook de gebruikte methodologie bij het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten met aanbevelingen voor eventueel verdere onderzoeksdaden. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. Bij het rapport hoort een CDROM met daarop de plannen en de digitale versie van deze tekst. De diverse inventarissen en foto's worden ter beschikking gesteld via een link naar een externe webruimte.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Katrien Aerts (OCMW Dendermonde), Stani Vandecatsye (Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen) en prof. dr. Wim De Clercq (Universiteit Gent).

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Geografische en topografische situering

Het onderzoeksterrein is gelegen aan de stad Dendermonde, in de deelgemeente Sint-Gillis-bij-Dendermonde (zie figuur 1). De stad ligt in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen aan de samenvloeiing van de rivieren Dender en Schelde. Het terrein bevindt zich ten oosten van de stad, net buiten de stadskern, en aan de westelijke zijde van de Kroonveldlaan. De site valt samen met de percelen 141H, 142C, 150D, 151G en 151F.

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek bestond het terrein uit grasland. In de noordoostelijke hoek loopt een gracht in zuidwest-noordoostelijke richting, ongeveer halfweg het terrein draait deze af in noordwest-zuidoostelijke richting.

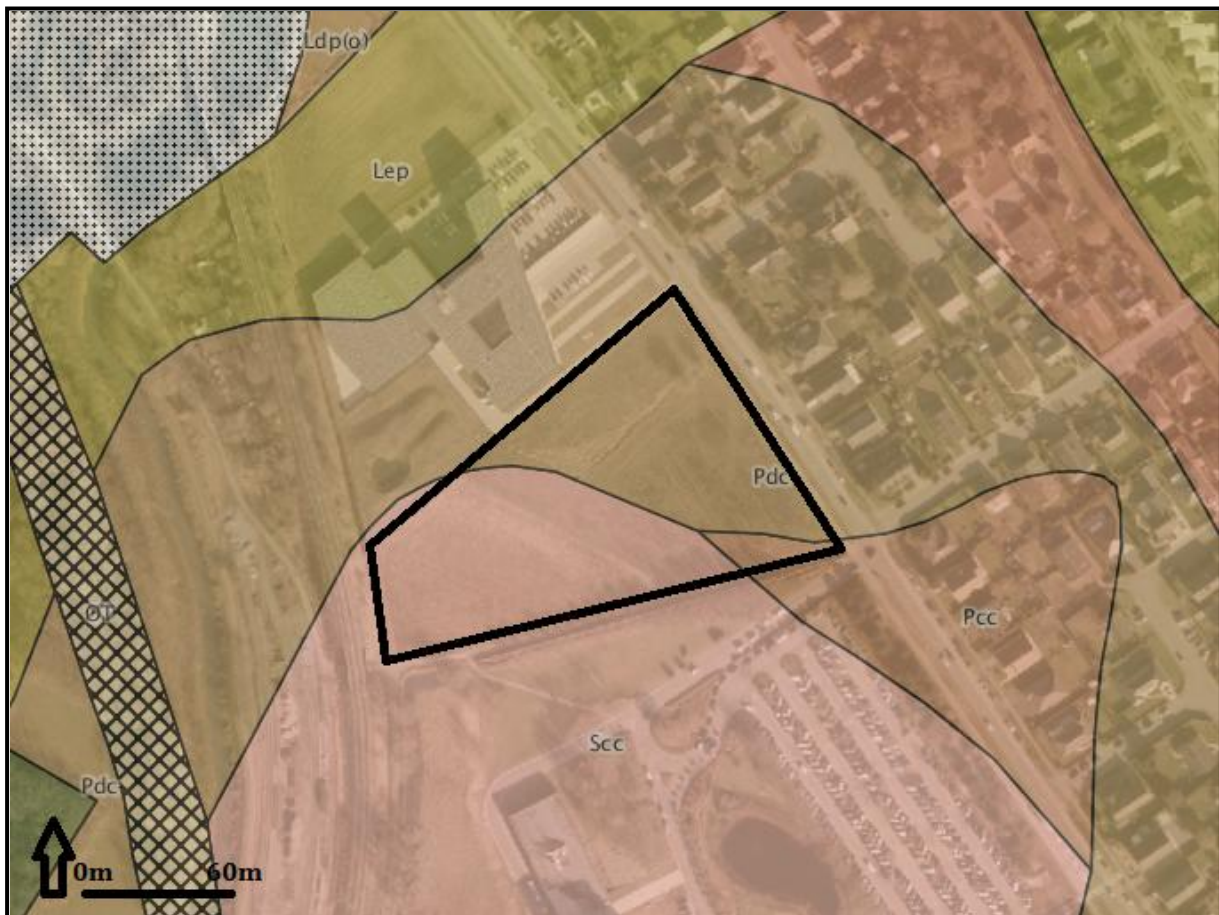
De totale oppervlakte bedraagt 1,6ha. Het terrein loopt op naar het zuidwesten toe. De hoogte van het terrein varieert van +4,58m TAW in de noordoostelijke hoek, over +5,40m TAW op het hoogste punt, naar +5,15m TAW in de zuidwestelijke hoek.

Figuur 1: Situering van het onderzoeksterrein (zwarte kader) bij Dendermonde (© <https://www.google.be/maps>).

3.2. Bodemkundige situering

Het terrein bevindt zich in de zandstreek binnen de Vlaamse vallei¹. De bodem varieert van een matig natte lichte zandleembodem in het noordelijk deel van het terrein naar een matig droge lemige zandbodem op het zuidelijk deel tot een matig droge licht zandleembodem in de zuidoostelijke hoek (zie figuur 2), dit alles met een sterk gevlechte, verbrokkelde textuur B horizont.

Figuur 2: Situering van het onderzoeksterrein (zwarte kader) op de bodemkaart (© www.geopunt.be).

¹ www.geopunt.be

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1. Dendermonde

4.1.1. *Historische informatie*

Onderstaand historisch overzicht werd, mits enkele kleine aanpassingen, integraal overgenomen van de website www.dendermonde.be.

De geschiedenis van Dendermonde, een versterkt stadje aan Schelde en Dendermonding, gaat terug tot het neolithicum. In de vochtige poldergrond bleven uit deze tijd werktuigen bewaard, gemaakt van hertengewei. In de ijzertijd, de Gallo-Romeinse en de Frankische periode vestigden de mensen zich bij voorkeur op de zandige heuvels aan beide zijden van de Dender. Vermoedelijk tegen het einde van de Frankische periode raakte ook de huidige stadskern bevolkt, aanvankelijk in buurt van de huidige Vlasmarkt en later ook op de lager gelegen linkeroever van de Dender.

Op het politieke vlak kan het ontstaan van het Land van Dendermonde gesitueerd worden in de 10de of eerste helft 11de eeuw, toen de graaf van Vlaanderen het gebied tussen Dender en Schelde veroverde ten koste van de Duitse keizer. Een gedeelte van dit Rijksvlaanderen schonk hij, vermoedelijk als dank voor verkregen hulp, aan één van zijn belangrijkste medewerkers. Deze latere Heren van Dendermonde, die tevens voogd waren van de Gentse Sint-Baafsabdij, bouwden het veroverde gebied verder uit tot een allodiale heerlijkheid. Hun rechten beschermden ze door op een eiland in de Dendermonding een burcht op te richten. De bestaande nederzetting ontwikkelde zich tijdens de 11de en 12de eeuw tot een belangrijk lokaal handels- en lakencentrum, dat in 1233 zijn stadskeure kreeg van Robrecht van Bethune.

Nadat de Heren van Dendermonde in de 11de eeuw een romaanse Onze-Lieve-Vrouwekerk hadden laten oprichten, ontwikkelde de stad zich verder in zuidoostelijke richting. In het eerste kwart van de 13de eeuw kwam er een nieuwe omwalling met een aantal versterkte poorten. In de nabijheid van deze poorten werd telkens een hospitaal opgericht. De eerste abdij dateert uit 1223; kort nadien ontstond ook het begijnhof. In de 13de en 14de eeuw werd de Onze-Lieve-Vrouwekerk in gotische stijl herbouwd en de kerk van Sint-Gillis-Binnen opgericht. Aan de rand van een dicht bij de burcht gelegen marktplaats verrezen nieuwe openbare gebouwen zoals de lakenhalle, het belfort en het

Figuur 3: Dendermonde in 1640. Kaart uit 'Flandria Illustrata' van Sanderus (© SANDERUS A., 1640).

vleeshuis. Via Lodewijk van Male behoorde Dendermonde sedert 1348 toe aan de Vlaamse graven en later ook aan de Bourgondische hertogen en Habsburgse keizers. In de 14de eeuw raakte Dendermonde om economische en politieke redenen betrokken bij een reeks conflicten tussen de machtige stad Gent en de Vlaamse graven. Verwoestingen en economische sancties werden haar deel en waren de oorzaak van een langzame economische achteruitgang.

Na de Beeldenstorm van 1578 en de herovering van Dendermonde door Alexander Farnèse volgde er een periode van restauratie. In de tweede helft van de 17de en het begin van de 18de eeuw werd deze adempauze echter alweer door een reeks verwoestende oorlogen en belegeringen doorbroken.

Vrede en voorspoed keerde pas terug rond het midden van de 18de eeuw, toen de eerste steenwegen werden aangelegd en nieuwe industrieën hun intrede deden. Jozef II wou radicaal breken met het verleden en beval daarom de afbraak van de oude stadsmuren, zodat Dendermonde tegen het einde van de 18de eeuw voor het eerst sedert eeuwen een 'open stad' was. Hieraan kwam in de twintiger jaren van de 19de eeuw reeds een einde, toen de stad om strategische redenen weer voor lange tijd opnieuw het statuut van militaire vesting en garnizoensstad werd opgedrongen.

In de loop van de 19de eeuw kende Dendermonde binnen deze beklemmende muren toch een intense periode van industrialisering. Dendermonde groeide uit tot een kleine textielstad. Naast katoen bestond er ook een belangrijke productie van olie, tule, papier, touwen en kabels. Om dit alles te vervoeren deed men beroep op het spoor en de haven. Dendermonde groeide ook uit tot een commercieel, educatief, juridisch en administratief centrum van regionaal belang en telde tegen het einde van de 19de eeuw reeds 10.000 inwoners.

Aan dit alles kwam in september 1914 een einde, toen de stad door het Duitse leger - dat hier de Schelde trachtte over te steken om de terugtocht van het Belgische leger af te snijden - systematisch in brand werd gestoken. Hierbij gingen tal van openbare gebouwen verloren en werden 1252 huizen totaal vernield en 889 ernstig beschadigd. Toen de wederopbouw tegen het einde van de jaren dertig voltooid was, brak de Tweede Wereldoorlog uit.

In de jaren 1950-1970 verdween de traditionele industrie. Het tij keerde pas in de jaren zeventig ten gevolge van twee opeenvolgende gemeentefusies (1972, 1976), de oprichting van de intercommunale DDS (1970), de ontwikkeling van een industrieterrein en het uitvoeren van een reeks belangrijke infrastructuurwerken. Op die manier kon Dendermonde terug uitgroeien tot een bloeiend regionaal centrum met ca. 43.000 inwoners².

² <http://www.dendermonde.be/product.aspx?id=2183>

4.1.2. Archeologische informatie

In en rond Dendermonde werden reeds verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd.

In 1933-36 werd aan de Oud Kloosterstraat een Merovingische begraafplaats uit de tweede helft van de 5de tot de 7de eeuw blootgelegd. Het grafveld bestond uit 72 van grafgiften voorziene graven. Net ten oosten hiervan werden in 1956 twee brandrestengraven met de resten van een brandstapel uit het tweede kwart van de 2de eeuw ontdekt.

In 2004 werd de Grote Markt van Dendermonde archeologisch onderzocht. Hierbij werden 27 volmiddeleeuwse vlakgraven en structuren van de kade vrijgelegd³.

Bij een onderzoek door Archaeological Solutions in 2008 aan de Noordlaan-Kasteelstraat werden muurresten aangetroffen waaronder funderingsmuren en een groot gebouw, waarvan de functie niet kon achterhaald worden⁴.

Archaeological Solutions voerde in 2009 een archeologische opgraving uit op de site Hoogveld-J⁵. Daarbij werden sporen uit de metaaltijden aangetroffen, met de oudste sporen uit de vroege of midden bronstijd, namelijk een grafheuvel en palenrij. Een urnengraf en waterput werden in de late bronstijd gedateerd. Sporen uit de ijzertijd waren er in de vorm van een waterput, spiekertjes (waarvan één met bouwoffer) en 2 enclos met funeraire of rituele functie. Enkele crematiegraven, een gebouw en een waterput werden aan de late ijzertijd en Gallo-Romeinse periode toegeschreven.

In 2010 voerde GATE een archeologisch onderzoek uit in de deelgemeente Grembergen op de site Kleinzand⁶. Het onderzoek bracht sporen aan het licht vanaf de vroege ijzertijd. Het betreft een ijzertijd nederzetting bestaande uit een hoofdgebouw, greppels, palenclusters en een waterkuil. Uit de Romeinse periode werden 2 brandrestengraven en een gracht ontdekt. Daarnaast kunnen nog enkele laatmiddeleeuwse grachten en kuilen vermeld worden.

³ <https://cai.onroerenderfgoed.be>

⁴ YPERMAN W., 2009.

⁵ VANDECATSYE S., LAISNEZ L., 2010.

⁶ DECONYNK J. & VERBRUGGEN A., 2010.

Bij een opgraving door Ruben Willlaert in 2011 werden aan het Oud Klooster 2 aardewerkdeposities uit de metaaltijden en 7 Romeinse brandrestengraven aangetroffen⁷.

In 2012 voerde Studiebureau Archeologie bvba een vooronderzoek uit aan de Spoorweglaan te Dendermonde⁸. Deze prospectie leverde echter geen resultaten op.

In 2013 werd een archeologisch onderzoek uitgevoerd aan het begijnhof door Monument Vandekerckhove nv⁹. Het onderzoek leverde informatie op over de geschiedenis van het begijnhof met diverse structuren en vondsten. Ook werd een groot aantal begravingen aangetroffen uit het einde van de 16de eeuw.

⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be>

⁸ DE PUYDT M. & SMEETS M., 2012.

⁹ HEYVAERT B., Rapport in voorbereiding.

4.2. Sint-Gillis-bij-Dendermonde - Kroonveldlaan

4.2.1. Historische informatie

Onderstaand historisch overzicht werd, mits enkele kleine aanpassingen, integraal overgenomen van de website www.dendermonde.be.

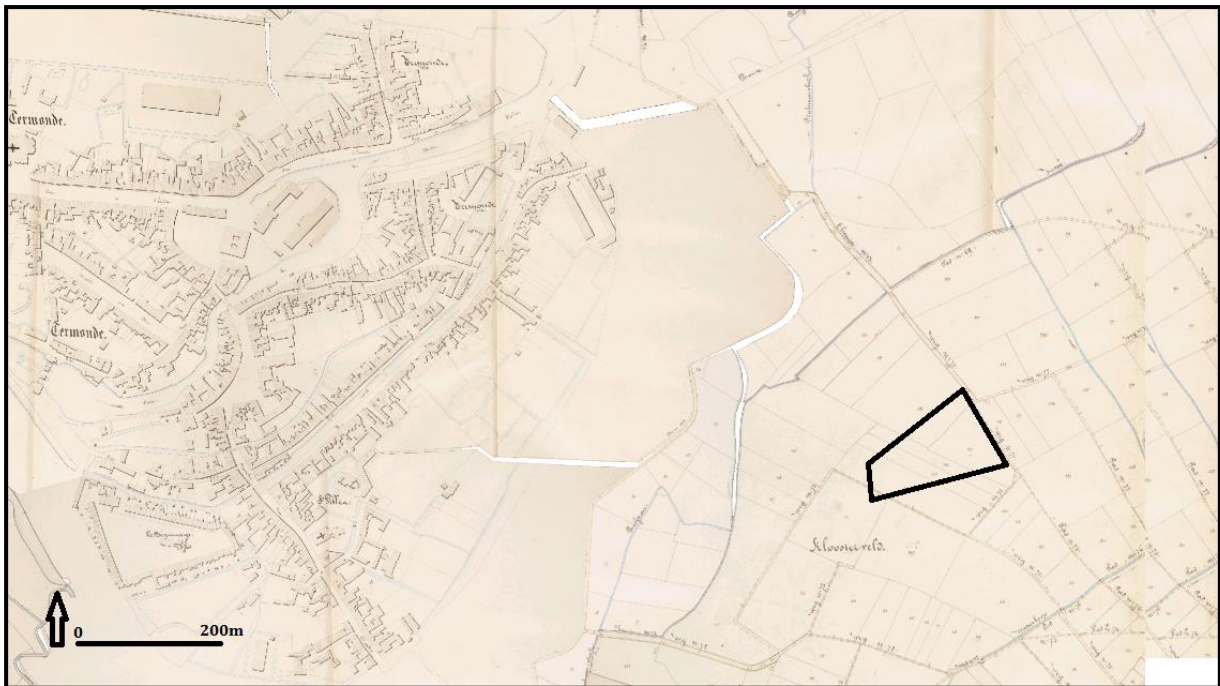
Zwijveke, de oorspronkelijke naam van Sint-Gillis-bij-Dendermonde, wordt voor het eerst vermeld in 1223. Vanaf 1530 werd dit Sint-Gillis-Zwijveke, om in 1800 uiteindelijk tot de huidige naam te komen. Reeds in de 7de eeuw werd in Zwijveke, dat door de Dender begrensd werd, een kerk gebouwd. Er zou ook een kleine motte gebouwd zijn ter bewaking van de Dender. Bij het aanleggen van versterkingen in de 13de eeuw werd Zwijveke opgedeeld: de kerk en pastorele gebouwen werden binnen de muren opgenomen, gezien deze bezit waren van de abdij, de rest viel erbuiten. In 1901 werd het deel buiten de muren een zelfstandige parochie. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden het gemeentehuis, de kerk en een heel wat woningen ernstig beschadigd of vernield¹⁰.

Het onderzoeksterrein zelf wordt op historische kaarten afgebeeld als akkerland of weiland (zie figuur 4, 5 en 6). Op een kaart van de belegering van Dendermonde in 1584 van Le Poivre is te zien dat er rond het onderzoeksterrein artillerie was opgesteld (zie figuur 7).

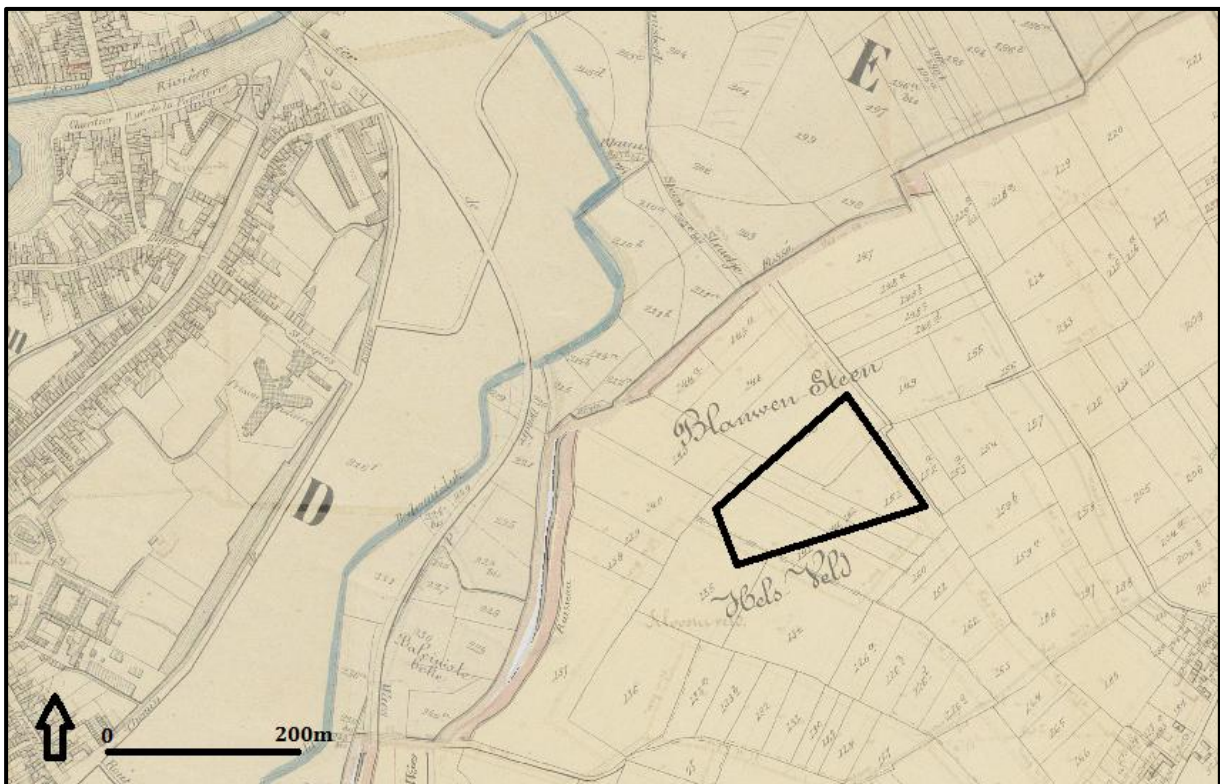

Figuur 4: Dendermonde op de Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwarte kader) (© www.geopunt.be).

¹⁰ <http://www.dendermonde.be/product.aspx?id=1550>

Figuur 5: Dendermonde op de Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwarte kader) (© www.geopunt.be).

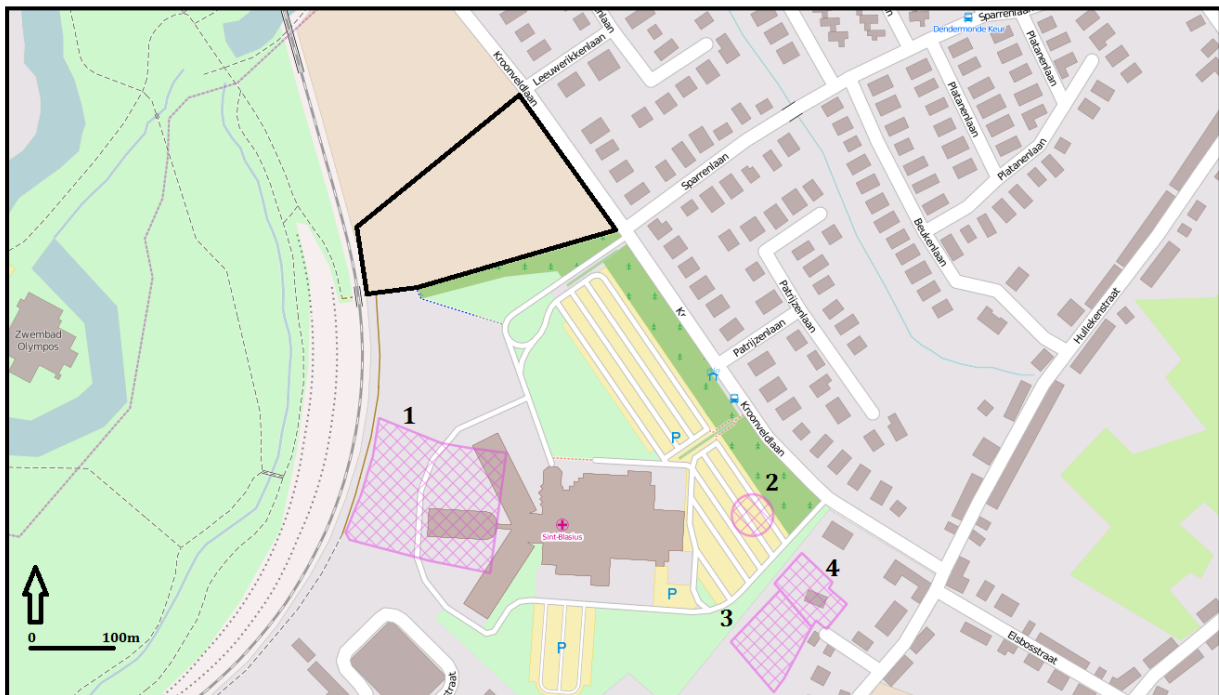
Figuur 6: Dendermonde op de kaart van Popp (1842-1879) met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwarte kader) (© www.geopunt.be).

Figuur 7: Het plangebied (geel omcirkeld) tijdens het beleg van Dendermonde in 1584, kaart van Le Poivre P. uit 1618.

4.2.2. Archeologische informatie

Op de Centraal Archeologische Inventaris zijn in de buurt van het onderzoeksterrein enkele prospectievondsten gekend¹¹ (zie figuur 8). Vindplaats 1 betreft een fragment lithisch materiaal en een scherp roodbeschilderd aardewerk uit de volle middeleeuwen. Bij vindplaats 2 werd eveneens een fragment lithisch materiaal gevonden en een scherp uit de late of postmiddeleeuwen. Vindplaatsen 3 en 4 leverden lithisch materiaal op waaronder een geretoucheerde afslag en laat- tot postmiddeleeuws aardewerk.

Figuur 8: Prospectievindplaatsen weergegeven op de CAI in de buurt van het onderzoeksterrein (© <https://cai.onroerenderfgoed.be>).

¹¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be>

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Algemeen

5.1.1. Vraagstelling

Het doel van de archeologische prospectie is het registreren van de aanwezige archeologische sporen en deze te evalueren om tot een advies te komen over een mogelijk vervolgonderzoek. De prospectie bestond uit een deel metaaldetectie en een deel proefsleuven. In beide gevallen werd tijdens het terreinwerk en bij de verwerking rekening gehouden met volgende onderzoeksvragen¹²:

5.1.1.1. Metaaldetectie

- Zijn er archeologische metaalvondsten aanwezig in de teelaarde? Wat is hun aard en datering?
- Zijn er resten aanwezig die toegeschreven kunnen worden aan de militaire geschiedenis van de vestingstad Dendermonde? Kunnen deze vondsten geassocieerd worden met historische gebeurtenissen m.n. de belegeringen en/of veldslagen?
- Hoe verhouden de resultaten uit het metaaldetectie-onderzoek zich ten opzichte van de gekende gegevens uit het historisch bronnen- én kaartmateriaal?
- Stellen de vondsten specifieke vereisten inzake bewaringsomstandigheden en conservatie?

5.1.1.2. Proefsleuven

- Zijn er sporen aanwezig, zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Op basis van welke elementen kunnen de sporen gedateerd worden? Kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot datering of fasering van een vindplaats?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact? Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

¹² Bestek 2014/018 voor de overheidsopdracht voor werken met als voorwerp archeologische prospectie met ingreep in de bodem, pp. 17-18.

- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?
- Welke zone komt in aanmerking voor een eventueel vervolgonderzoek? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden in functie van een eventueel vervolgonderzoek?

5.1.2. Randvoorwaarden

Door de aanwezigheid van een leiding langs de westelijke rand, de zuidwestelijke hoek en een deel van de zuidelijke rand van het terrein werd op die plaatsen een veiligheidsbuffer genomen. Door de gracht in de noordoostelijke hoek van het terrein konden geen sleuven getrokken worden. De sleuven werden rond deze gracht aangelegd.

5.1.3. Raadpleging specialisten

Voor de determinatie en datering van het aardewerk werd prof. dr. Wim De Clercq van de Universiteit Gent geraadpleegd.

5.2. Beschrijving

5.2.1. Voorbereiding

Voorafgaand aan het onderzoek werd op 17 december 2014 een startvergadering gehouden waarin de nodige praktische afspraken waren vastgelegd.

5.2.2. Veldwerk

5.2.2.1. Metaaldetectie

Voorafgaand het metaaldetectieonderzoek werd het terrein ingedeeld in 12 parallelle looplijnen met een onderlinge tussenafstand van 10m (zie figuur 9 en overzichtsplannen in bijlage). Deze looplijnen werden ingepland parallel aan de veldweg die de zuidelijke grens van het terrein vormt. Rond een zone waar enkele mogelijke musketkogels werden gevonden werd een verdicht grid geplaatst over een oppervlakte van +/-850m². De aangetroffen vondsten werden in zakjes ingezameld met een inventarisnummer. De looplijnen en vondsten werden met een GPS-toestel ingemeten in Lambert72-coördinaten (zie figuur 10 en 11).

Figuur 9: Zicht op de looplijnen, aangeduid met jalons.

Figuur 10: Uitgraven van een gedetecteerde vondst.

Figuur 11: Inmeten van de vondsten met gps-toestel.

5.2.2.2. Proefsleuven

Op het te onderzoeken terrein werden in totaal 14 sleuven aangelegd. Hiervan werden 12 parallelle sleuven evenwijdig aan de Kroonveldlaan gelegd. Deze oriëntatie bood de grootste kans eventuele gebouwplattegronden aan te snijden, die doorgaans noordoost-zuidwest georiënteerd zijn. Op het stuk binnen de gracht, in de noordoostelijke hoek van het terrein, werden om praktische redenen 2 sleuven haaks op de weg aangelegd. Enkel tussen de sleuven 8 en 9 bedroeg de afstand tussen de sleuven meer dan 15m doordat moest vermeden worden sleuf 9 door de gracht aan te leggen. Gezien de aanwezigheid van enkele paalkuilen en een gracht waaruit aardewerk werd gerecupereerd, werd besloten 2 kijkvensters aan te leggen op het zuidelijk deel van het terrein aan sleuf 6 en sleuf 8, dit om uit te maken of er sprake kon zijn van bewoningssporen. In totaal werd 1790m² aan sleuven en kijkvensters aangelegd, goed voor 11,5% van het totale terreinoppervlak. Gezien een deel van het terrein niet onderzoekbaar was om diverse redenen (zie 5.1.2.), benadert dit % wel de vooropgestelde 12,5% van het onderzoekbare oppervlakte.

Voor het afgraven werd gebruik gemaakt van een rupskraan met een platte graafbak van 1,80m breed. De bodem werd afgegraven tot op het archeologisch relevante niveau, waar de sporen zichtbaar werden. Dit gebeurde steeds onder begeleiding van de leidinggevende archeoloog om te verzekeren dat de juiste diepte werd bekomen. Onmiddellijk na het uitgraven werden de sporen opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven in een databasesysteem, waarna het grondplan kon worden geregistreerd door middel van een GPS-toestel in Lambert72-coördinaten. Een aantal sporen werd gecoupeerd om een beter zicht te krijgen op hun opbouw. De profielen van de coupes werden eveneens gefotografeerd, beschreven en getekend op schaal 1:20. Teneinde een goed beeld te krijgen op de bodemopbouw werden 14 wandprofielen schoongemaakt, gefotografeerd, beschreven en ingetekend op schaal 1:20. Alle vondsten werden gerecupereerd per context en in een vondstenzakje gestoken samen met een vondstenkaartje. Er werden geen bulkmonsters noch pollenmonsters of andere stalen genomen, gezien de sporen zich hier niet toe leenden.

5.2.3. Vondstverwerking en rapportage

Na het veldwerk werd van start gegaan met de vondstverwerking en de rapportage volgens de vastgelegde richtlijnen. Voor de registratie van de sporen en het benoemen van de foto's werd de code SIKR15 (**S**Int-Gillis-bij-Dendermonde **K**roonveldlaan **2015**) gebruikt.

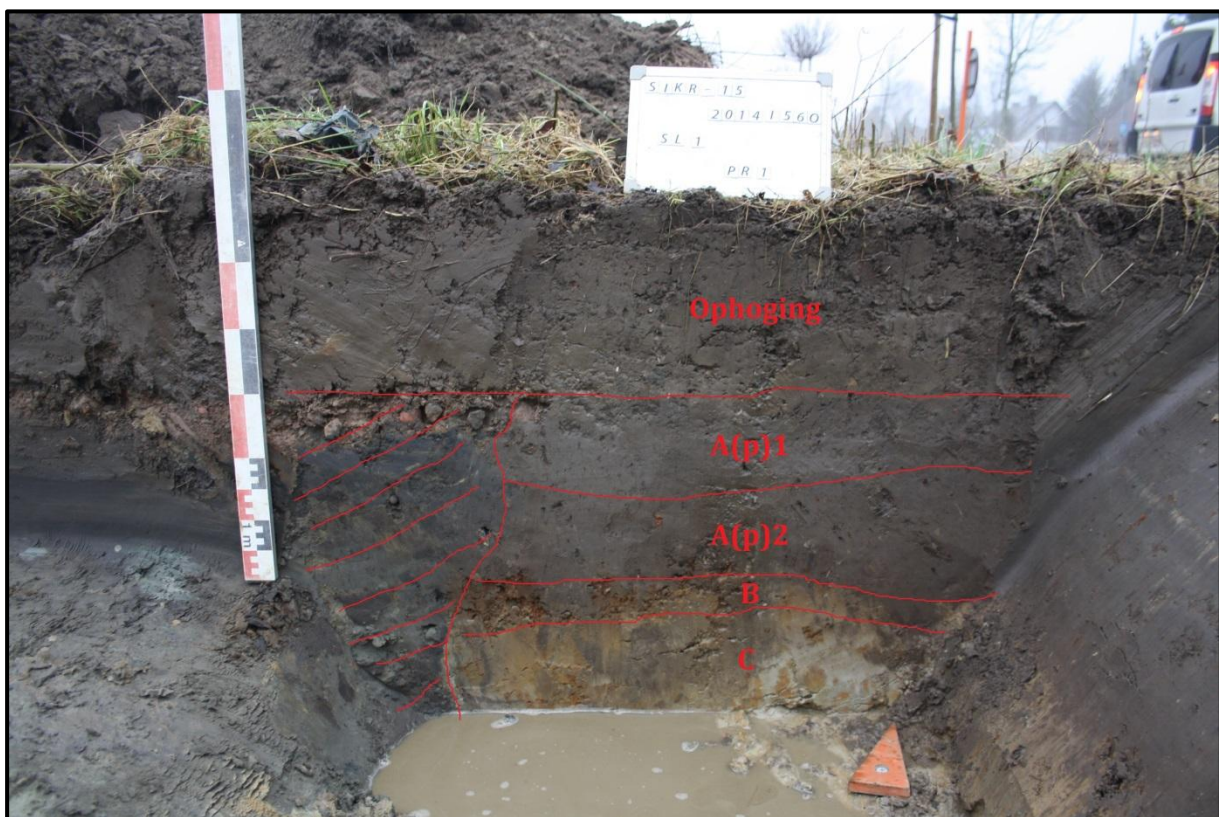
Alle tekeningen, foto's en lijsten werden ingevoerd in een databasesysteem. De vondsten werden gewassen, gedroogd en verpakt volgens de regels van de kunst. Vervolgens werd het grondplan, de profieltekeningen en enkele coupetekeningen verwerkt met behulp van de programma's Autocad en Illustrator. Als laatste werd het rapport geschreven.

6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN¹³

6.1. Stratigrafie

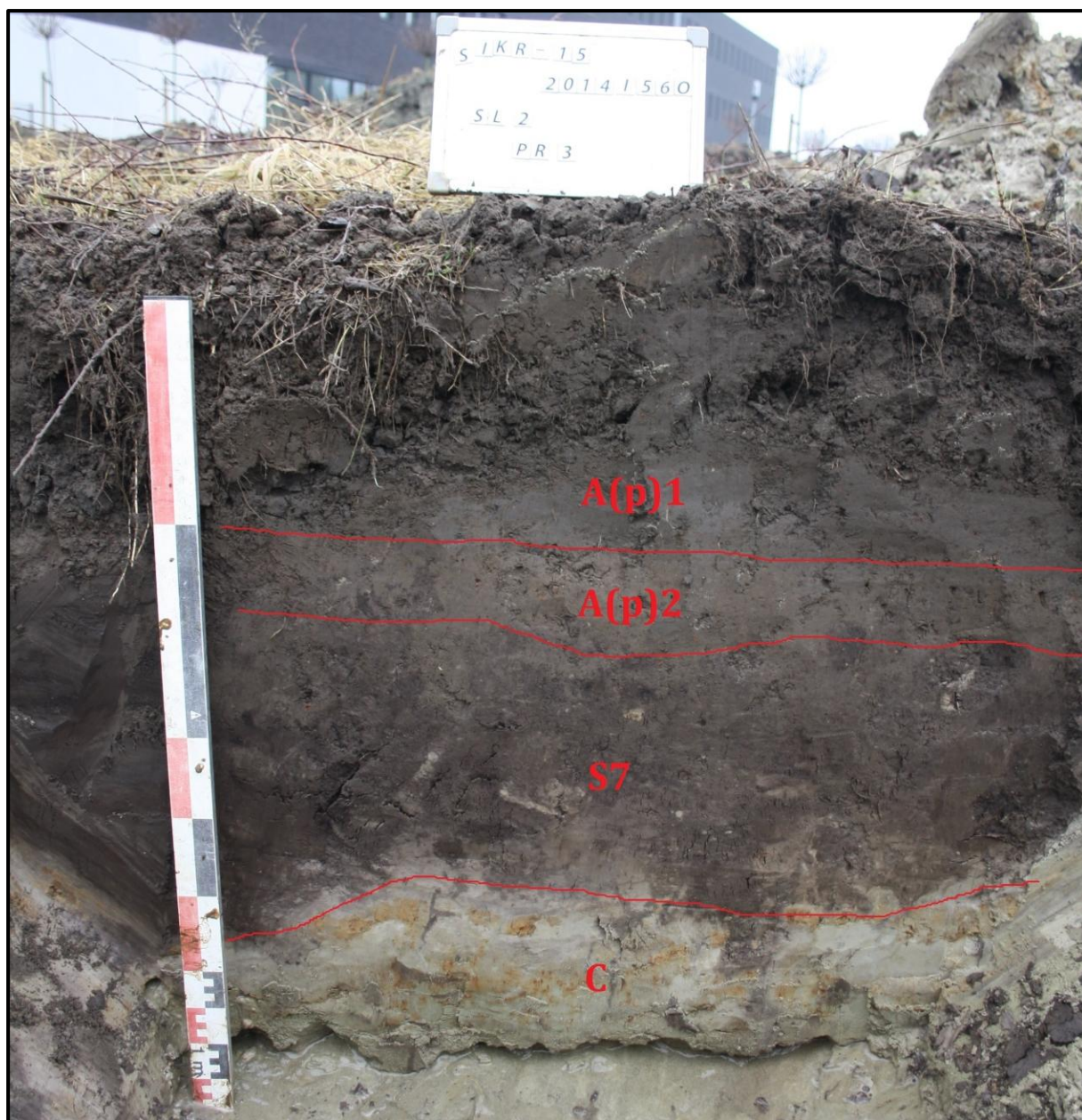
In de noordoostelijke (binnen de gracht) en langs de oostelijke rand van het terrein was de bodem zeer nat. Hier ligt het terrein ook een stuk lager. Langs de oostelijke rand werd het terrein opgehoogd, getuige een 38cm dik ophogingspakket. In deze zones bevond zich een +/-5cm dikke, sterk verbrokkelde B-horizont (zie figuur 12). In sleuf 2 werd een grote depressie waargenomen (geregistreerd als S6/S7) bestaande uit een donkergrijs tot zwart veenachtig pakket (zie figuur 13).

De zuidelijke en westelijke delen van het terrein liggen hoger en zijn bijgevolg droger. Hier bevond zich geen B-horizont. De bodem kenmerkte zich hier door een doorgaans 30cm dikke, donker bruinig grijze A(p)1-horizont en een 20cm dikke, donkergrijze A(p)2-horizont (zie figuur 14).

Figuur 12: Profiel 1 in sleuf 1, met een duidelijk ophogingspakket en verbrokkelde B horizont.

¹³ Voor situering van sleuven, sporen en vondsten wordt verwezen naar de overzichtsplannen in bijlage achteraan het rapport.

Figuur 13: Profiel 3 in sleuf 2, met de vulling van de depressie S7.

Figuur 14: Profiel 8 in sleuf 7.

6.2. Beschrijving

6.2.1. Metaaldetectie

Bij het metaaldetectieonderzoek werden langs de randen van het terrein aan de weg en het grindpad verschillende recente zaken gedetecteerd, zoals drankblikjes. Deze werden uiteraard niet ingezameld. Het onderzoek leverde wel 29 vondsten op. Er konden 5 munten bovengehaald worden. Het gaat hierbij voornamelijk om oude Belgische franken, maar ook een halve 2 sol van Lodewijk XVI, te dateren rond 1790 (zie figuur 15). Deze munt zou gerelateerd kunnen worden aan de Napoleontische oorlogen. Daarnaast werd een koperen hangertje gevonden met onduidelijke afbeelding.

Nadat er een viertal loden kogels werden gedetecteerd in de tweede en derde looplijn in de zuidoostelijke hoek van het terrein werd op die plaats in een verdicht grid gezocht. Dit leverde nog 5 extra loden kogels op (zie figuur 16). Van de loden balletjes werd het gewicht en de diameter bepaald. Het gemiddelde gewicht bedraagt 10,45g met een gemiddelde diameter van 1,4cm. Op basis van deze gegevens kon bepaald worden dat het niet om musketkogels gaat, maar eerder om kartetskogels uit schrapnel obussen. De gegevens komen namelijk overeen met kartetskogels aangetroffen op andere sites¹⁴. Het feit dat er afplattingen te zien zijn op de kogels, ten gevolge van de impact, bevestigt dit. De kartetskogels werden vlak bij elkaar aangetroffen, waarschijnlijk binnen de straal van de ontploffing. Gezien Dendermonde voornamelijk in de Eerste Wereldoorlog werd gebombardeerd dateren de kogels waarschijnlijk uit deze periode.

Figuur 15: Munten aangetroffen bij het metaaldetectieonderzoek, met rechts een halve 2 sol van Lodewijk XVI (1790).

¹⁴ BRACKE M., Rapport in voorbereiding, p. 31.

Figuur 16: Kartetskogels gedetecteerd in het verdichte grid.

6.2.2. Proefsleuven en kijkvensters

Hieronder worden de aangetroffen sporen, structuren en vondsten besproken en geïnterpreteerd van oud naar jong en gedateerd op basis van de vondsten.

6.2.2.1. Natuurlijke sporen

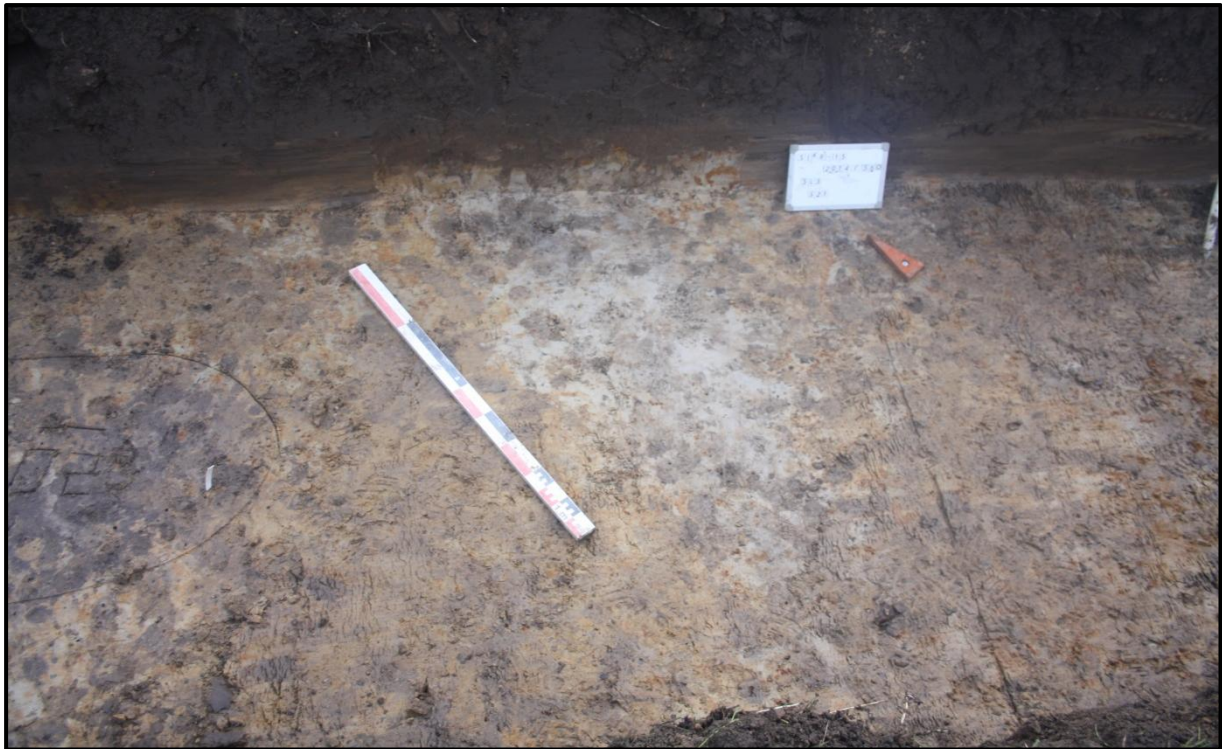
Er werden bij het onderzoek enkele natuurlijke sporen geregistreerd. Deze manifesteren zich doorgaans als bleke lichtgrijze vlekken (zie figuur 17).

6.2.2.2. Metaaltijden

6.2.2.2.1. Sporen

- **Grachten/greppels**

Verspreid over het terrein werden diverse grachten en greppels aangesneden die aan de metaaltijden kunnen worden toegeschreven.

Figuur 17: Voorbeeld van een natuurlijk spoor (S21 in sleuf 3).

In de zuidoostelijke hoek van het terrein kon in sleuven 3 (S25) en 4 (S14) een greppel waargenomen worden met een oostwest oriëntatie. S25 heeft een bruingrijze vulling met enkele spikkels houtskool, is 1m breed en kan op basis van aardewerk in de metaaltijden geplaatst worden. S14 is 60cm breed en heeft een eerder bleekgrijze vulling, maar ligt wel in het verlengde van S25 (zie bijlage 5). In sleuf 5 werd deze greppel echter niet herkend. De bleekgrijze vulling komt overeen met S27 in sleuf 6 en kijkvenster 1. Het is bijgevolg mogelijk dat S25/S14 het verlengde of een aftakking is van S27. Deze laatste is eerder een gracht te noemen met een breedte van 1,7m, heeft een noordwest-zuidoost oriëntatie en bleek in coupe 46cm diep en een komvormig profiel te hebben (zie figuur 18 en 19). Er kon uit dit spoor heel wat handgevormd aardewerk gerecupereerd worden. De gracht kan in noordwestelijke richting verder gevolgd worden in sleuf 7 als S37.

In sleuf 9 werd S48 aangesneden met een donkergrijze en donkerbruine vulling met weinig houtskoolspikkels, een breedte van ca. 1m en een noordoost-zuidwest oriëntatie (zie figuur 20). Deze beschrijving komt overeen met S66 in sleuf 12, dat min of meer in het verlengde van S48 ligt. Mogelijk kan S53 in sleuf 9 hieraan gekoppeld worden, hoewel dit spoor een bleekgrijze vulling heeft en er geen vondsten werden aangetroffen.

Figuur 18: Zicht op S27 in kijkvenster 1.

Figuur 19: Coupe op S27.

Figuur 20: Zicht op S48 in sleuf 9.

- **Paalsporen**

Paalkuilen werden voornamelijk in kijkvensters 1 en 2 aangetroffen, op de zuidelijke en hoger gelegen delen van het terrein. De sporen hebben een donkerbruine of donker bruinig grijze vulling, doorgaans met weinig houtskoolspikkels en zijn vrij vaag afgelijnd. In enkele gevallen kon een kern en insteek onderscheiden worden (S39, S40/S41 en S68).

In kijkvenster 1 bevinden zich 10 paalkuilen, het gaat om S17, S18, S28, S56, S57, S58, S59, S61, S62 en S64. Uit deze sporen kon geen gebouwplattegrond opgemaakt worden. Echter in kijkvenster 2 kon een 4-palig bijgebouw of 'spieker' geïdentificeerd worden, bestaande uit sporen S40/S41, S42, S75 en S76 (zie figuur 21). Daarnaast zijn nog 3 paalkuilen te melden: S43, S44 en S45.

Verder werden paalsporen aangesneden in sleuf 7 (S38 en S39) en in sleuf 4 (S13).

Figuur 21: Overzicht van kijkvenster 2 met de spieker.

- **‘Urnengraven’**

Binnen kijkvenster 1 werden 2 sporen (S60 en S63) vrijgelegd die een aardewerken recipiënt bleken te bevatten (zie figuur 22, 23 en 24). De randen werden jammer genoeg geraakt bij het afgraven, maar verschillende fragmenten konden teruggevonden worden. De kuilen waar het aardewerk zich in bevindt komen qua vorm en vulling overeen met de paalkuilen rondom.

6.2.2.2. Vondsten

Uit de verschillende sporen werden heel wat handgevormde scherven gerecupereerd.

In kijkvenster 1 leverden 6 sporen scherven op. Het aardewerk uit paalkuil S18 bestaat uit 6 fragmenten technisch aardewerk, waarschijnlijk toe te schrijven aan minstens 2 zoutcontainers of zoutgootjes. Daarvan zijn 3 scherven secundair verbrand. Uit S58 en S59 werden enkele scherven handgevormd aardewerk gerecupereerd, respectievelijk 3 besmeten wandscherven en een bodemfragment (zie figuur 25).

Figuur 22: Overzicht van kijkvenster 1 met aanduiding van de 'urnengraven' (rode pijlen).

Figuur 23: Kuil S60 met recipiënt. Het aardewerk is duidelijk te zien.

Figuur 24: Kuil S63 met recipiënt. Het aardewerk is ook hier duidelijk zichtbaar.

Figuur 25: Bodemfragment uit S59.

De vondsten uit S60 en S63 zijn fragmenten van de recipiënten die in de sporen zijn aangetroffen. Het materiaal uit S60 betreft grof verschaald dikwandig handgevormd aardewerk met een *situla*-vormige rand (zie figuur 26). Er zijn sporen van secundaire verbranding op het randfragment. Daarnaast werd ook een wandscherf met lichte kamversieringen gevonden, dat wel van een ander individu afkomstig lijkt te zijn. Het materiaal uit S63 bestaat uit 7 dikwandige scherven die volledig verbrand zijn, waaronder 1 randfragment met S-profiel en naar buiten staande rand (zie figuur 27).

Uit de gracht S27 werden bij aanleg en couperen 9 handgevormde scherven gevonden, waarvan 1 secundair verbrand (zie figuur 28).

Naast de kijkvensters werd in 3 andere sporen aardewerk gevonden dat in de metaaltijden kan geplaatst worden. Het gaat om S25 in sleuf 3, S48 in sleuf 9 en S66 in sleuf 12. In S25 bevond zich 1 scherf handgevormd aardewerk met geëffende buitenwand. De gracht S48 leverde 6 scherven op. Het gaat om dikwandig handgevormd aardewerk, waaronder een randfragment (zie figuur 29). Mogelijk is het materiaal afkomstig van een zoutcontainer. Enkele scherven tonen ook hier sporen van secundaire verbranding. S66 betreft eveneens een gracht. Hieruit werden 4 scherven gevonden, waarvan 1 wandfragment met sporen van gladding en een randfragment met vingerindrukken (zie figuur 30).

Figuur 26: Scherven uit S60. Sporen van secundaire verbranding op het randfragment (linksboven). Scherf met kamstrepen (onderaan).

Figuur 27: Scherven uit S63. De scherven zijn zwaar verbrand.

Figuur 28: Vondstenensemble uit S27.

Figuur 29: Scherven uit S48. Sporen van secundaire verbranding op het randfragment (links).

Figuur 30: Scherven uit S66. Het randfragment onderaan is voorzien van vingerindrukken.

6.2.2.2.3. Interpretatie

De sporen die in de metaaltijden te dateren zijn, bevinden zich voornamelijk op het zuidelijk deel van het terrein. Deze zone ligt hoger en de grond is bijgevolg droger, wat het interessanter maakt voor eventuele bewoning. De bewoningssporen bevinden zich vooral in sleuven 6, 7 en 8, waardoor beslist werd hier 2 kijkvensters te plaatsen.

Dat er sprake kan zijn van bewoning lijkt duidelijk door het identificeren van de spieker in kijkvenster 2. Het valt echter niet uit te sluiten dat er zich nog meer sporen buiten het kijkvenster bevinden die een groter (bij)gebouw kunnen vormen. Ook in kijkvenster 1 konden een groot aantal paalsporen aangeduid worden. Er kon echter geen plattegrond uitgehaald worden, maar ook hier kunnen er zich aansluitende sporen buiten het kijkvenster bevinden.

Opmerkelijk zijn de 2 sporen met recipiënt. Het is niet duidelijk of S60 en S63 urnengraven zijn. Er werd alleszins geen verbrand bot waargenomen aan de oppervlakte, maar het valt niet uit te sluiten dat dit zich dieper in de pot bevindt. Anderzijds zouden de potten een votief karakter kunnen hebben, mogelijk als een soort bouwoffer bij een gebouw. In samenspraak met erfgoedconsulent Stani Vandecatsye van Onroerend Erfgoed werd besloten deze sporen niet verder te onderzoeken gezien een vervolgoopgraving hier voor de hand leek. S60 en S63 werden bijgevolg afgedekt met worteldoek en zand en omwikkeld met rood-wit lint zodat bij het opnieuw afgraven van het terrein de archeologen tijdig gewaarschuwd zijn (zie figuur 31).

Figuur 31: S60 en S63. Afgedekt met worteldoek, zand en rood-wit lint.

Verschillende greppels en grachten kunnen op basis van vondsten, vulling en ligging aan elkaar gekoppeld worden. S27/S37 heeft een noordwest-zuidoost oriëntatie en loopt vlak langs de bovengenoemde sporenconcentratie. Het is mogelijk dat greppel S14/S25 hier een verlengde of aftakking van is. In het noordelijk deel kan S27/S37 afdraaien naar/aansluiten op S48 dat met S53 en S66 een noordoost-zuidwest georiënteerde greppel vormt.

Het aardewerk uit de greppels/grachten, paalkuilen en 'urnengraven' is vrij uniform, bestaande uit dikwandig handgevormd aardewerk en fragmenten van zoutcontainers. Opvallend is het aantreffen van sporen van secundaire verbranding op een groot aantal scherven uit de verschillende contexten.

6.2.2.3. Postmiddeleeuwen

6.2.2.3.1. Sporen

Sporen die in de postmiddeleeuwen gedateerd kunnen worden betreffen voornamelijk greppels en grachten.

Sleuf 1 leverde de noordwest-zuidoost georiënteerde gracht S4 op. Deze heeft een donkergrijze vulling en is scherp afgelijnd (zie figuur 32). Het spoor kon in sleuf 2 niet waargenomen worden.

In sleuf 3 werden 3 grachten geregistreerd die op basis van het aardewerk en gelijkaardige vulling gedateerd konden worden. S11 en S12 hebben een oost-west oriëntatie en zijn respectievelijk 4,7m en 1,4m breed. Ze hebben beide een donker bruinig grijze vulling. Beide sporen konden in de volgende sleuven niet herkend worden. S19 heeft een noordoost-zuidwest oriëntatie met een donkergrijze vulling en is scherp afgelijnd (zie figuur 33).

In sleuven 3, 4, 5 en 6 werd gracht S22/S15/S16/S30 waargenomen (zie figuur 34). Deze heeft een oostzuidoost-westnoordwest oriëntatie en is ca. 1,8m breed. Er konden geen vondsten uit gerecupereerd worden, echter op basis van de vulling, die identiek is aan S19, wordt deze gracht in de postmiddeleeuwen geplaatst. Vermoedelijk komt S19 uit in deze gracht.

Figuur 32: Vlakfoto van S4.

Figuur 33: Zicht op S19.

Figuur 34: Gracht S22.

In sleuf 2 werd een grote poel of depressie waargenomen, S6/S7. Het betreft een donker bruine tot zwartige, zeer organische vulling die in profiel ca. 25cm diep bleek te zijn (zie figuur 13 en 35). Er werd heel wat postmiddeleeuws materiaal in gevonden. In een poging de grenzen van de poel/depressie te bepalen werd een haakse sleuf aangelegd. Ten noorden werd het spoor na 1m doorsneden door een verstoring, ten zuiden door een iets recentere vulling (S80), waarschijnlijk te linken aan de huidige gracht.

6.2.2.3.2. Vondsten

Vondsten zijn vooral afkomstig uit de poel/depressie S6/S7. Het betreft een fragment Raeren-steengoed, een steelfragment van een steelpan, witbakkend aardewerk met groene glazuur en diverse scherven rood geglazuurd aardewerk (zie figuur 36). Daarnaast werd in S11 een fragment Raeren-steengoed en in S4 een pijpensteeltje in pijpaaarde gerecupereerd.

Figuur 35: Zicht op S6/S7.

Figuur 36: Vondstenensemble uit S6/S7.

6.2.2.4. Onbepaalde sporen

Verspreid over het terrein werden heel wat sporen aangetroffen die door gebrek aan vondsten of duidelijke vulling niet aan een periode konden worden toegeschreven en niet in verband konden worden gebracht met gedateerde sporen:

- Sleuf 1: greppels S1, S2 en S3.
- Sleuf 2: kuil S5.
- Sleuf 3: kuilen S8, S9, S10, S24 en greppel S26.
- Sleuf 6: greppels S29 en S31 en kuilen S32, S33 en S34.
- Sleuf 7: kuilen S35 en S36.
- Sleuf 8: kuil S46.
- Sleuf 9: grachten S47 en S50 en kuilen S49 en S51.
- Sleuf 10: greppel S52 en gracht S55.
- Sleuf 11: greppel S64.
- Sleuf 12: greppels S65 en S67.
- Sleuf 13: greppels S71 en S73.

7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

Het metaaldetectieonderzoek leverde geen resultaten op in verband met een belegering van Dendermonde. De vondst van diverse kartetskogels wijst op de ontploffing van een obus uit de Eerste of Tweede Wereldoorlog.

Het onderzoeksterrein is over het algemeen weinig verstoord. Enkel in de noordoostelijke hoek van het terrein werden grote verstoorde stukken waargenomen.

Het zuidelijke deel van het terrein is een stuk hoger gelegen waardoor de grond veel droger is. Het is in deze zone dat sporen uit de metaaltijden zijn waargenomen. Het betreft een 20-tal paalsporen waarvan 4 exemplaren een 4-palig bijgebouw of spieker vormen. In 2 kuilen werden aardewerken recipiënten aangetroffen. Er werd daarbij geen verbrand bot vastgesteld, maar het valt niet uit te sluiten dat dit zich dieper in de pot bevindt. Naast de mogelijkheid van urnengraven kan hier ook gedacht worden aan een soort bouwoffer. Op de site Hoogveld-J in Sint-Gillis-bij-Dendermonde, anderhalve km ten oosten van de Kroonveldlaan, werd een recipiënt met enkele verkoolde granen aangetroffen onder een spieker en als bouwoffer geïnterpreteerd¹⁵. Daarnaast werd op deze site eveneens een urnengraf aangetroffen en andere funeraire structuren uit de metaaltijden.

De site lijkt afgebakend te worden door de gracht S27/S37 ten noorden van de sporencluster. Mogelijk vormt de gracht S48/S53/S66 een westelijke afbakening.

Het aardewerk dat uit deze contexten werd gerecupereerd bestaat uit dikwandig handgevormd aardewerk en fragmenten van zoutcontainers. De scherven van het recipiënt uit S63 zijn volledig verbrand. Daarnaast vertonen veel fragmenten uit de andere contexten sporen van secundaire verbranding. De betekenis hiervan is vooralsnog onduidelijk. Hoewel de zoutcontainers kunnen wijzen op een Romeinse datering werd in samenspraak met prof. dr. Wim De Clercq (Universiteit Gent) de ruime datering 'metaaltijden' naar voor geschoven. Een vervolgonderzoek zal een preciezere datering mogelijk moeten maken.

Het lijkt duidelijk dat er sprake kan zijn van een site uit de metaaltijden met een afbakening, bewoningssporen en mogelijke urnengraven of sporen van rituele praktijken. De aanwezigheid van deze sporen behoorde tot de verwachtingen, gezien de

¹⁵ VANDECATSYE S., LAISNEZ L., 2010.

nabijheid van de site Hoogveld-J waar bewonings- en funeraire sporen uit de metaaltijden werden aangetroffen.

Naast de metaaltijden werden enkele postmiddeleeuwse sporen geregistreerd. Het gaat daarbij voornamelijk om greppels en grachten en een poel of depressie.

Een groot aantal sporen konden niet gedateerd worden op basis van aardewerk en vulling of gelinkt worden aan gedateerde sporen. Ook hier gaat het voornamelijk om grachten en greppels.

De onderzoeksvragen kunnen als volgt beantwoord worden:

- **Metaaldetectie**

- Zijn er archeologische metaalvondsten aanwezig in de teelaarde? Wat is hun aard en datering?

Het metaaldetectieonderzoek leverde 29 vondsten op. Het gaat voornamelijk om zaken (munten, kartetskogels) uit de Nieuwe Tijden.

- Zijn er resten aanwezig die toegeschreven kunnen worden aan de militaire geschiedenis van de vestingstad Dendermonde? Kunnen deze vondsten geassocieerd worden met historische gebeurtenissen m.n. de belegeringen en/of veldslagen?

De vondst van kartetskogels, dicht bij elkaar gelegen, wijst op de ontploffing van een obus in één van de Wereldoorlogen.

- Hoe verhouden de resultaten uit het metaaldetectie-onderzoek zich ten opzichte van de gekende gegevens uit het historisch bronnen- én kaartmateriaal?

Buiten de kartetskogels zijn er geen resultaten die aan bepaalde historische gegevens kunnen gekoppeld worden. Dendermonde werd zowel in de Eerste als de Tweede Wereldoorlog gebombardeerd.

- Stellen de vondsten specifieke vereisten inzake bewaringsomstandigheden en conservatie?

Gezien er geen opmerkelijke of fragiele vondsten werden gedaan zijn er op dit vlak geen specifieke vereisten.

- **Proefsleuven**

- Zijn er sporen aanwezig, zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

Er zijn zowel natuurlijke als antropogene sporen aanwezig.

- Op basis van welke elementen kunnen de sporen gedateerd worden? Kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot datering of fasering van een vindplaats?

Bepaalde sporen kunnen op basis van vondstenmateriaal, en in enkele gevallen op basis van gelijkaardige vulling, gedateerd worden in de metaaltijden of postmiddeleeuwen.

- In hoeverre is de bodemopbouw intact? Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?

Er zijn op het terrein geen sporen van bodemerosie waargenomen. De sporen zijn over het algemeen goed bewaard en duidelijk leesbaar.

- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

Op het zuidelijke deel van het terrein zijn bewoningssporen uit de metaaltijden aanwezig in de vorm van een spieker en diverse paalkuilen. Enkele greppels vormen mogelijk een erfafbakening. Twee mogelijke urnengraven wijzen op funeraire of rituele praktijken.

- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?

De gracht S27/S37 met noordwest-zuidoost oriëntatie vormt mogelijk een erfafbakening, samen met de noordoost-zuidwest georiënteerde gracht S48/S53/S66. Binnen deze mogelijke afbakening bevindt zich een bijgebouwtje en diverse paalkuilen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van een of meerdere bijkomende gebouwen.

- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?

De kuilen S60 en S63 bevatten beiden een recipiënt. Aan het oppervlak kon geen verbrand bot vastgesteld worden, maar dit kan zich dieper in de pot bevinden. Indien het niet om urnengraven zou gaan kan gesteld worden dat het een rituele depositie betreft.

- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?
De sporen uit de metaaltijden kunnen gelinkt worden aan 2 opgravingen in de omgeving. De site Hoogveld-J te Sint-Gillis-Dendermonde, 1,5km ten oosten van de Kroonveldlaan, leverde funeraire en bewoningssporen op uit de metaaltijden en Romeinse tijd¹⁶. Een opgraving 3km ten noordwesten van de Kroonveldlaan, de site Grembergen-Kleinzand, toonde bewoning vanaf de vroege ijzertijd aan¹⁷.

- Welke zone komt in aanmerking voor een eventueel vervolgonderzoek? Wat is de verwachte spoordensiteit?
De zone met sporen uit de metaaltijden komt in aanmerking voor een vervolgonderzoek. Het betreft een zone noordelijk begrensd door de greppel S14/S25, gracht S27/S37 en de bocht van de huidige gracht, westelijk door gracht S48/S53/S66 en zuidelijk en oostelijk door de huidige terreingrens.

Verwacht wordt dat er zich binnen deze afbakening bijkomende sporen uit de metaaltijden bevinden, met name (bij)gebouwen en funeraire of rituele sporen. Rond de spieker en urnengraven wordt een vrij hoge spoordensiteit verwacht gezien het groot aantal paalkuilen in de kijkvensters.

- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden in functie van een eventueel vervolgonderzoek?
Er dient in de eerste plaats aandacht besteed te worden aan de vraag of er nog meer sporen met recipiënten aanwezig zijn, of het gaat om urnengraven (en indien niet wat de aard van de deposities is) en of er sprake kan zijn van een grafveld. Daarnaast dient bepaald te worden of de grachten en greppels effectief een erf afbakenen en er bijkomende sporen zijn die wijzen op bewoning. De relatie tussen de bewoning en de funeraire of rituele contexten dient onderzocht te worden.

Verder zal men moeten nagaan of eventueel aardewerk eveneens sporen van secundaire verbranding vertoont en wat dit kan betekenen. Daarnaast moet een nauwkeuriger datering bekomen worden en gekeken worden naar eventuele verdere overeenkomsten met de sites in de omgeving.

¹⁶ VANDECATSYE S., LAISNEZ L., 2010.

¹⁷ DECONYNK J. & VERBRUGGEN A., 2010.

8. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

Gezien de diverse sporen uit de metaaltijden wordt het noodzakelijk geacht een vervolgonderzoek te adviseren op een deel van het terrein. Tijdens het vooronderzoek werd in samenspraak met Stani Vandecatsye van Onroerend Erfgoed reeds beslist de urnengraven niet verder op te graven en deze af te dekken voor het vervolgonderzoek.

Na verwerking en interpretatie van het grondplan werd een kern –en advieszone aangeduid.

De kernzone omvat het stuk waar zich de meeste sporen bevinden en waar een dichtere spoordensiteit verwacht wordt. Deze heeft een oppervlakte van 2700m² met gracht S27/S37 (met een buffer van enkele meter) als noordelijke begrenzing tot aan de loop van de huidige gracht. Als westelijke grens wordt sleuf 9 genomen, gezien deze geen sporen uit de metaaltijden meer bevat, en als zuidelijke grens de huidige terreingrens.

Er wordt echter aangenomen dat de grachten S14/S25, S27/S37 en S48/S53/S66 als erfafbakening dienen en dat er zich bijgevolg nederzettingssporen binnen dit gebied kunnen bevinden. Hoewel de sleuven ten westen van kijkvenster 2 vrij 'leeg' zijn sluit dit niet uit dat er zich gebouw –of grafstructuren tussen de sleuven bevinden. Er wordt daarom geadviseerd deze zone volledig op te graven met het doel een compleet en duidelijk beeld te krijgen van de mogelijke nederzetting. Binnen de kernzone zal de spoordensiteit wellicht het hoogst liggen, maar waarschijnlijk zal dit een onvolledig beeld geven zonder een antwoord op de vraag of er sprake kan zijn van een door greppels afgebakende nederzetting. De begrenzing van de advieszone wordt bijgevolg gevormd door de greppel S14/S25, gracht S27/S37 en de bocht van de huidige gracht in het noorden, westelijk door gracht S48/S53/S66 en zuidelijk en oostelijk door de huidige terreingrens. De advieszone heeft een oppervlakte van 5900m².

Bij het aanleggen van het opgravingsvlak bij het vervolgonderzoek dient rekening gehouden te worden dat er urnengraven, of sporen met volledige recipiënten, kunnen aangesneden worden. De 2 sporen die bij dit onderzoek aangetroffen werden zijn afgedekt met worteldoek en met rood-wit lint omwikfeld om vergraving te vermijden. Voor de zekerheid worden hierbij de coördinaten meegegeven (middenpunt pot):

- S63: X = 132090; Y = 190913,5;
- S60: X = 132086,4; Y = 190914,8.

In het kader van de mogelijke aanwezigheid van urnengraven en een mogelijk urnengrafveld dienen bij het vervolgonderzoek aan nog enkele zaken aandacht besteed te worden¹⁸:

- Gezien de recipiënten vrij hoog kunnen zitten, tot in de A(p)2 horizont, is bij het afgraven van het vlak voorzichtigheid geboden. Aangeraden wordt om het vlak laagsgewijs af te graven en bij aanwijzingen van de aanwezigheid van een recipiënt (aardewerkconcentratie, aflijning, verbrand bot...) het machinaal afgraven onmiddellijk te stoppen en de sporen handmatig verder vrij te leggen.
- Bij het opgraven van de mogelijke urnengraven dient men omzichtig te werk te gaan. Indien de positie van de urne in vlak niet duidelijk is verdiept men het spoor best enkele cm in vlak. Hierna kan het spoor gecoupeerd worden met behoud van de urne in het profiel. Tijdens het couperen dient elke laag integraal bemonsterd te worden. Na registratie kan de urne gelicht worden en met plastic folie omwikkeld in een geschikte doos geplaatst. De tweede helft van de kuil dient eveneens laagsgewijs integraal te worden bemonsterd.
- Het nemen van CT-scans van urnen kan een duidelijk beeld geven van de inhoud ervan waarna een correcte strategie kan bepaald worden om deze uit te halen. Recent onderzoek (o.a. te Brecht – AZ Ringlaan) leverde op dit vlak goede resultaten.
- Op de mogelijke crematieresten dient een fysisch-antropologisch onderzoek uitgevoerd te worden waarbij men aandacht besteedt aan verbrandingsgraad en fragmentatie en waarbij de skeletonderdelen worden geïnventariseerd. Hierna kan bekeken worden of er informatie over geslacht en leeftijd uit de resten kan worden gehaald.
- In het geval van een crematiegraf zal houtskool en mogelijk verkoolde macroresten aanwezig zijn in de grafkuil en in de urne. Dit dient uiteraard verder onderzocht te worden.
- Om een betrouwbare datering van de urnen te bekomen en een fasering van een mogelijk grafveld te bekomen is het aan te raden enkele dateringen op verbrand bot (door middel van ¹⁴C-datering/AMS) te voorzien.

Deze aanbevelingen hebben geen enkele bindende kracht, maar dienen als advies voor de bevoegde overheid, het agentschap Onroerend Erfgoed, die uiteindelijk beslissingsrecht heeft over het vervolgtraject.

¹⁸ LALOO P. et al., 2014.

9. SYNTHESE

In het kader van de geplande bouw van een kinderdagverblijf aan de Kroonveldlaan te Sint-Gillis-bij-Dendermonde (deelgemeente van Dendermonde, provincie Oost-Vlaanderen) voerde een team van Monument Vandekerckhove nv op 20 januari 2015 en van 26 tot en met 28 januari 2015 een archeologische prospectie uit op het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek was OCMW Dendermonde. Aangezien de bouw van het kinderdagverblijf gepaard zal gaan met een verstoring van de bodem adviseerde Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie op het terrein, gevolgd door een opgraving in het geval van vondsten. Het vooronderzoek bestond uit een metaaldetectieonderzoek en nadien een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorwaarden opgesteld door Onroerend Erfgoed. Er werden 14 sleuven en 2 kijkvensters aangelegd, goed voor in totaal 1790m² onderzochte oppervlakte, zo'n 12,5% van het onderzoekbare terrein.

Het metaaldetectieonderzoek leverde geen resultaten op die inzicht zouden kunnen geven met betrekking tot het verleden van Dendermonde als vestingstad.

Bij het proefsleuvenonderzoek kwamen voornamelijk sporen uit de metaaltijden aan het licht. Meest opvallend daarbij zijn 2 kuilen met een recipiënt met funeraire of rituele betekenis. Daarnaast konden diverse paalsporen geïdentificeerd worden waarbij een vierpalig bijgebouw of spieker werd herkend. Rondom deze sporencluster lopen verschillende grachten en greppels die mogelijk tot een erfafbakening behoren. Uit heel wat sporen werd materiaal gerecupereerd dat over het algemeen vrij uniform is, met als opvallend detail dat er dikwijls sporen van secundaire verbranding zichtbaar zijn op de scherven. Verspreid over het terrein werden daarnaast ook nog postmiddeleeuwse en onbepaalde sporen aangetroffen, voornamelijk greppels en grachten.

Gezien de aanwezigheid van mogelijke funeraire contexten (dan wel rituele deposities), bewoningssporen en een mogelijke erfafbakening in het zuidelijke en centrale deel van de site wordt er geadviseerd in deze zone een vervolgonderzoek uit te voeren. Doel is om te bepalen of er sprake is van urnengraven en eventueel een grafveld, of er bijkomende gebouwplattegronden aanwezig zijn en of de nederzetting effectief is afgebakend door greppels en grachten. Deze aanbeveling heeft geen enkele bindende kracht, maar dient als advies voor de bevoegde overheid, het agentschap Onroerend Erfgoed, die uiteindelijk beslissingsrecht heeft over het vervolgtraject.

10. LITERATUUR

• Uitgegeven bronnen

- DECONYNK J. & VERBRUGGEN A., 2010, *Grembergen-Kleinzand. Archeologisch vervolgonderzoek: 18 mei – 17 juni 2010*, Bredene (GATE-rapport 6).
- DE PUYDT M. & SMEETS M., 2012, *Archeo-rapport 115. Het archeologisch vooronderzoek aan de Spoorweglaan te Dendermonde*, Kessel-Lo (Studiebureau Archeologie).
- LALOO P. et al., 2014, *Hofstade-Kasteelstraat. Rapportage van het archeologisch proefsleuvenonderzoek*, Evergem (GATE-rapport 72).
- SANDERUS A., 1640, *Flandria Illustrata*, 1034_(16) kaart 037, Atlassen uit het Scheepvaartmuseum, Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam.
- VANDECATSYE S., LAISNEZ L., 2010, *Een toekomstige industriezone met een Keltisch-Romeins verleden. Basisrapportage omtrent het archeologisch onderzoek van Hoogveld-J te Sint-Gillis-Dendermonde*, Mechelen (AS-Rapportage 2009/01).
- YPERMAN W., 2009, *"Au port". Archeologisch onderzoek aan de Noordlaan-Kasteelstraat te Dendermonde*, Mechelen (AS-rapportage 2008-28).

• Onuitgegeven bronnen

- BRAKCE M., *Archeologische prospectie Hooglede Beverenstraat (prov. West-Vlaanderen)*. Rapport in voorbereiding, Monument Vandekerkchove nv, Ingelmunster.
- HEYVAERT B., *Archeologische opgraving Dendermonde Begijnhof*, Rapport in voorbereiding, Monument Vandekerkchove nv, Ingelmunster.
- *Bestek 2014/018 voor de overheidsopdracht voor werken met als voorwerp archeologische prospectie met ingreep in de bodem.*

- **Internetbronnen**

- <https://cai.onroenderfgoed.be> (laatst geraadpleegd 18/02/2015)
- <https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be> (laatst geraadpleegd 17/02/2015)
- <https://www.google.be/maps> (laatst geraadpleegd 17/02/2015)
- www.dendermonde.be (laatst geraadpleegd 17/02/2015)
- www.geopunt.be (laatst geraadpleegd 17/02/2015)

11. BIJLAGEN

- Bijlage 1: situeringsplan
- Bijlage 2: overzichtsplan proefsleuven
- Bijlage 3: overzichtsplan metaaldetectie
- Bijlage 4: detailplan west
- Bijlage 5: detailplan oost
- CDROM met dit rapport, bijlagen en overzichtsplan
- Database met alle foto's en inventarissen is te raadplegen via:
<http://www.monarcheo.be/databank>. Bij vragen hieromtrent: neem contact via
info@monument.be.

Archeologisch vooronderzoek Sint-Gillis-bij-Dendermonde Kroonveldlaan

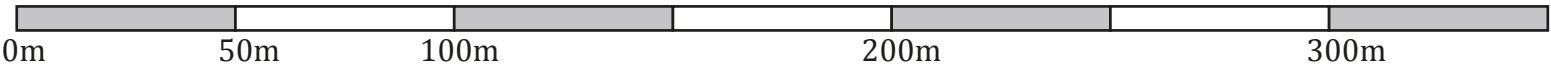
Bijlage 1
Situeringsplan

- Projectgebied
- Proefsleuven
- Metaaldetectielooplijnen
- Advieszone
- Advieszone - kern

Verg.nr. 2014/560

Coördinaten in Lambert 72

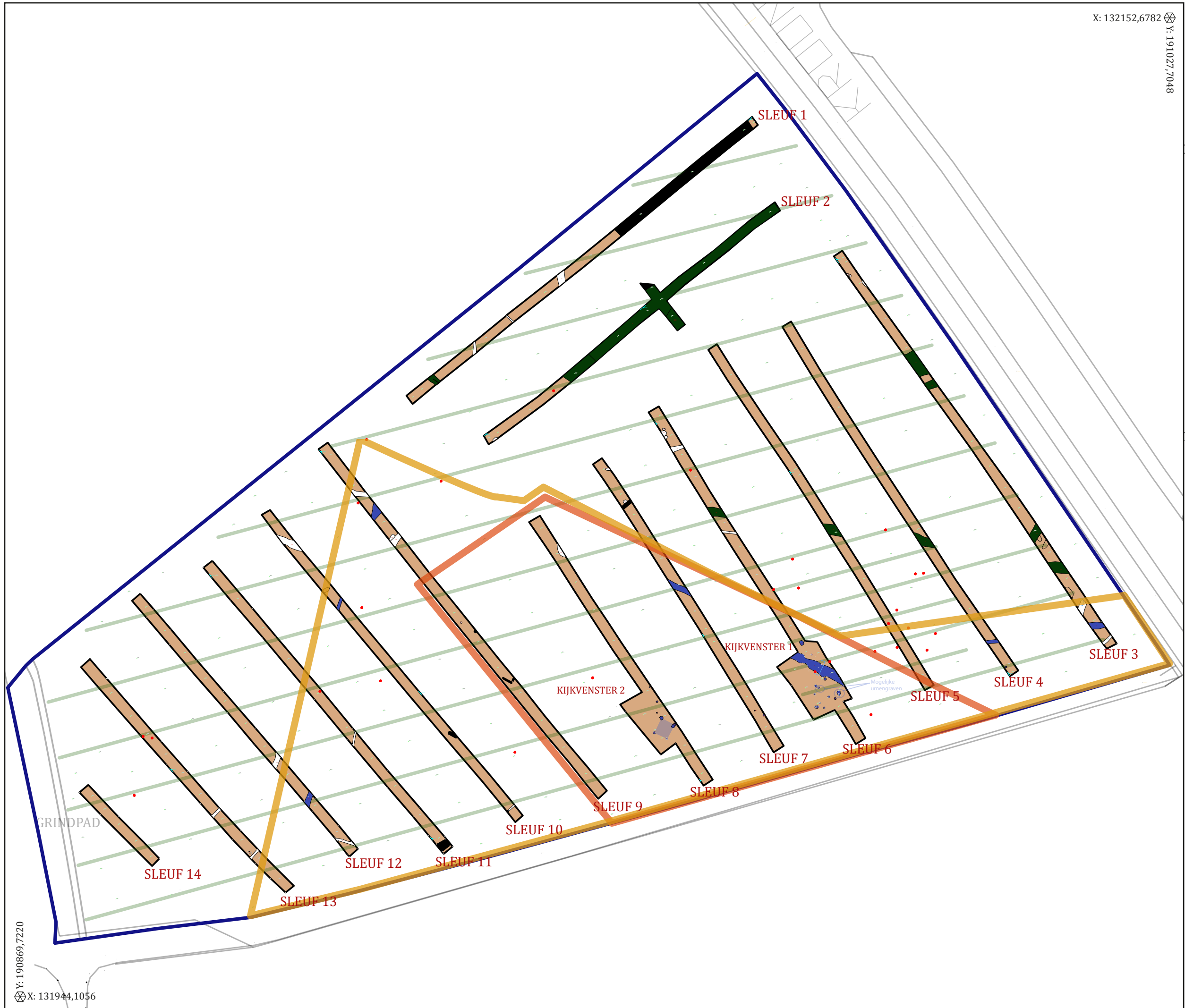
X: 132773.4323

Y: 191047.4474

Y: 190832.5457

X: 131850.2102

Archeologisch vooronderzoek Sint-Gillis-bij-Dendermonde Kroonveldlaan

Bijlage 2
Overzichtsplan
proefsleuven

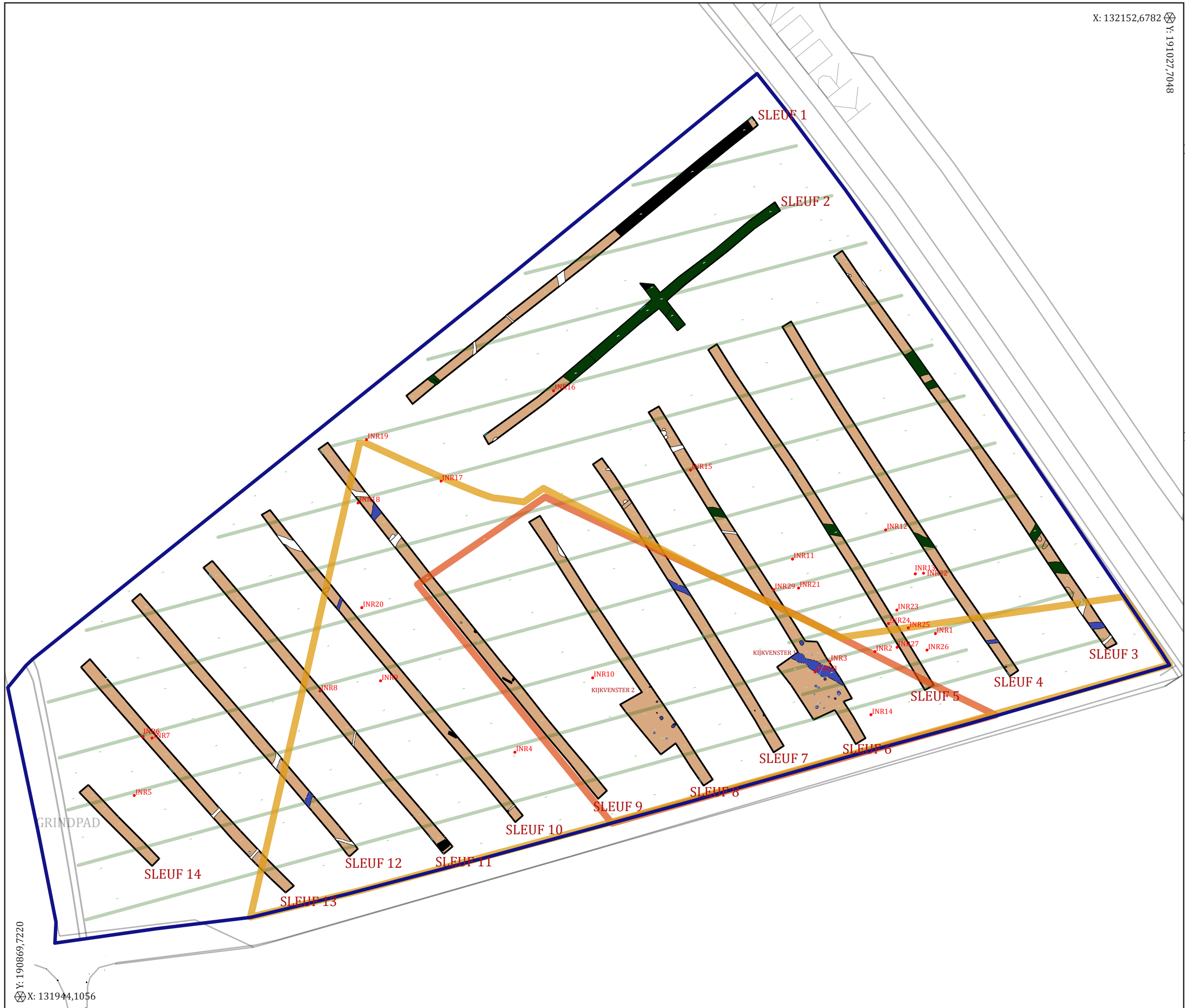
- Projectgebied
- Proefsleuven
- Advieszone
- Advieszone - kern
- Post-Middeleeuws
- Metaaltijden
- Onbepaalde datering
- Verstoring
- Natuurlijk

Verg.nr. 2014/560

Coördinaten in Lambert 72

Archeologisch vooronderzoek Sint-Gillis-bij-Dendermonde Kroonveldlaan

Bijlage 3
Overzichtsplan metaal-detectie

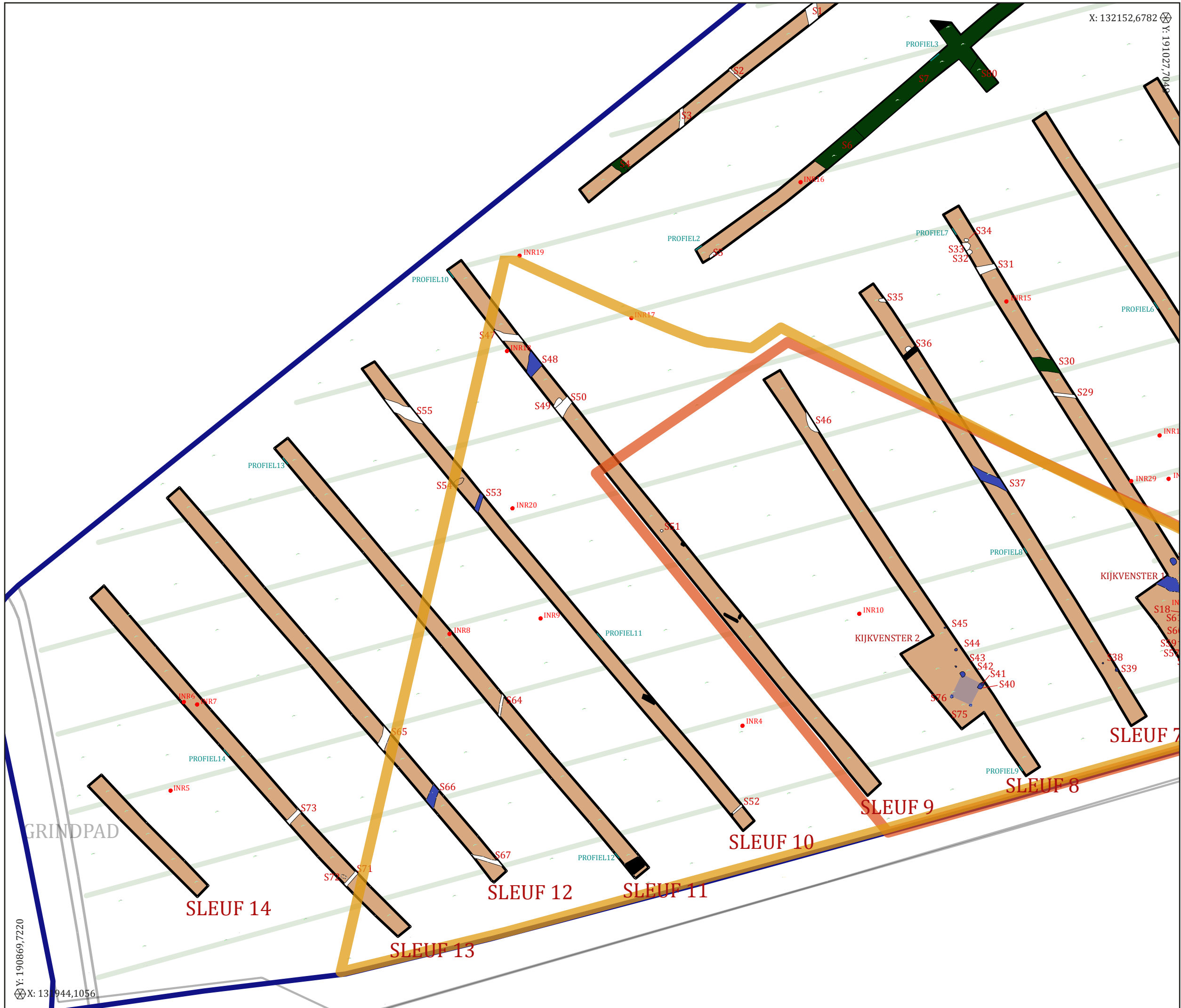
- Projectgebied
- Metaaldetectielooplijnen
- Advieszone
- Advieszone - kern
- Detectorvondst
- Post-Middeleeuws
- Metaaltijden
- Onbepaalde datering
- Verstoring
- Natuurlijk

Verg.nr. 2014/560

Coördinaten in Lambert 72

Archeologisch vooronderzoek Sint-Gillis-bij-Dendermonde Kroonveldlaan

Bijlage 4
Detailplan West

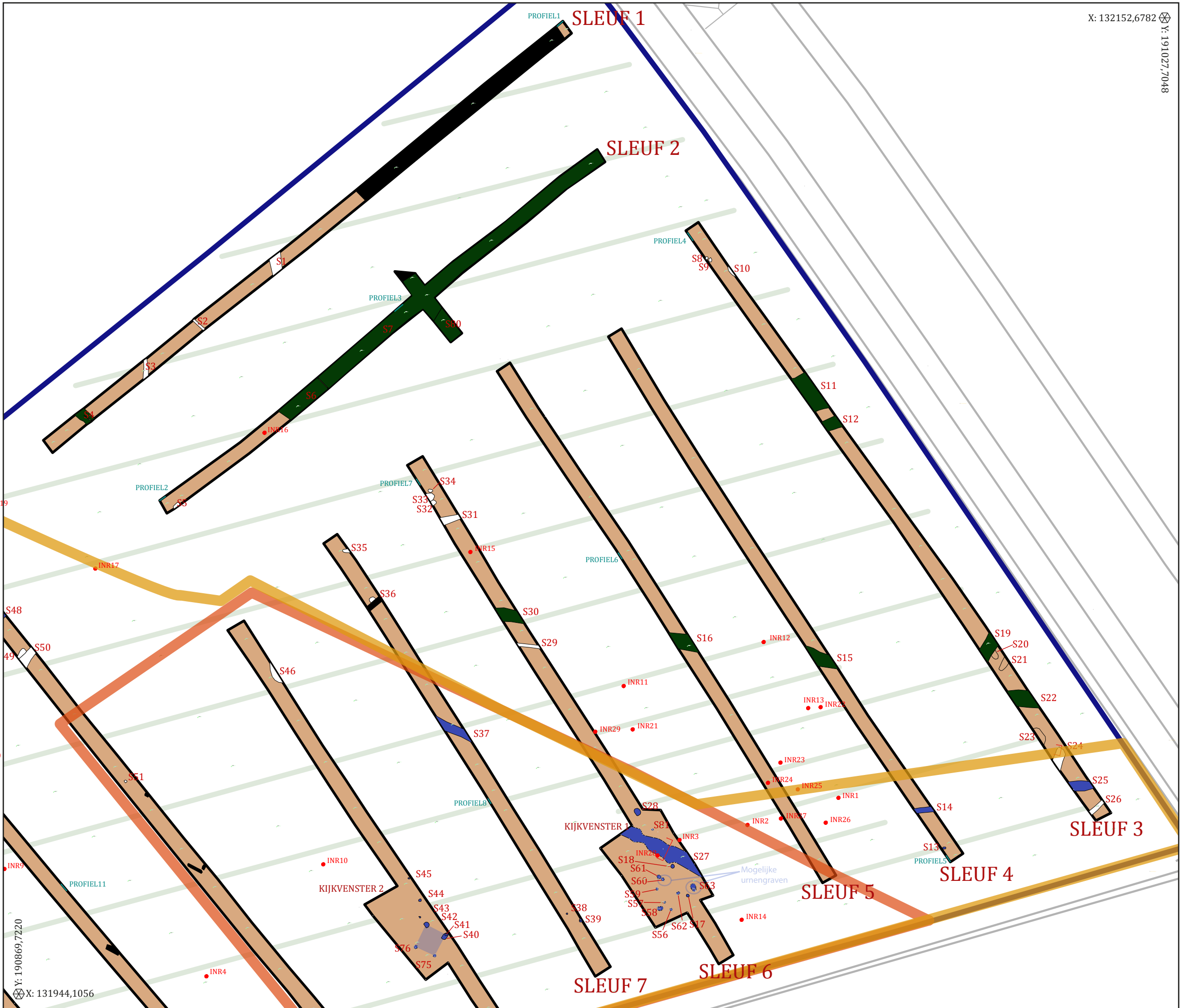
- Projectgebied
- Proefsleuven
- Metaaldetectielooplijnen
- Advieszone
- Advieszone - kern
- Detectorvondst
- Post-Middeleeuws
- Metaaltijden
- Onbepaalde datering
- Verstoring
- Natuurlijk

Verg.nr. 2014/560

Coördinaten in Lambert 72

Archeologisch vooronderzoek Sint-Gillis-bij-Dendermonde Kroonveldlaan

Bijlage 5
Detailplan Oost

- Projectgebied
- Proefsleuven
- Metaaldetectielooplijnen
- Advieszone
- Advieszone - kern
- Detectorvondst

- Post-Middeleeuws
- Metaaltijden
- Onbepaalde datering
- Verstoring
- Natuurlijk

Verg.nr. 2014/560

Coördinaten in Lambert 72

GROUP
MONUMENT